

Naszym obowiązkiem jest ich odnaleźć i godnie pochować

3.8.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

3 sierpnia 2026 roku odbyły się uroczystości pogrzebowe szczątków ośmiu Ofiar Powstania Warszawskiego, odnalezionych w 2024 r. na Skwerze przed Bankiem Pod Orłami w czasie prowadzenia prac budowlanych w obrębie ulic Złotej i Zgody. W wydarzeniu wziął udział zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski.

Szczałki ośmiu Ofiar Powstania Warszawskiego zostały odnalezione w 2024 roku podczas realizacji inwestycji pn. „Przebudowa ulicy Złotej i Zgoda w ramach projektu Nowe Centrum Warszawy” prowadzone na zlecenie Zarządu Dróg Miejskich w Warszawie.

Na badanym obszarze zlokalizowano niewielki cmentarz z okresu Powstania Warszawskiego, na którym chowano cywilne ofiary bombardowania Filharmonii Warszawskiej. Pogrzeb dokumentują zdjęcia z 28 sierpnia 1944 r. znajdujące się w zasobach Muzeum Powstania Warszawskiego. Widać na nich moment składania ciał do grobu i przykrywania gazetami oraz modlącego się nad grobem ks. bpa Stanisława Adamskiego i zgromadzonych wiernych. Ksiądz Adamski był od 1930 r. biskupem diecezji katowickiej, od 1938 r. duszpasterzem Zaolzia. W 1941 r. deportowany do GG, był jedynym biskupem pełniącym posługę podczas Powstania Warszawskiego.

Ceremonia pogrzebowa rozpoczęła się od Mszy św. w Kościele pw. Grzegorza Wielkiego w Warszawie w intencji Ofiar Powstania Warszawskiego.

- Dzisiaj dopełniamy obowiązku, który na nas spoczywa. Ten obowiązek wynika nie tylko z zadań ustawowych, ale także z głębokiego przekonania, że jesteśmy to winni tym, którzy byli przed nami. Naszym obowiązkiem jest ich odnaleźć i godnie pochować. Dzisiaj 8 ofiar niemieckiego terroru zostanie odprowadzonych na miejsce wiecznego spoczynku

- podkreślił podczas uroczystości zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

Ofiary Powstania Warszawskiego spoczęły na Cmentarzu Powstańców Warszawy (kwatery 25). W ostatnim pożegnaniu wzięli udział m.in. doradca Prezydenta RP Adrianna Garnik, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Adam Siwek, jego zastępca Joanna Sulej-Piskorz, dyrektor Biura Rzecznika Prasowego, rzecznik prasowy IPN dr Rafał Kościański.

Nieznana jest przyczyna pominięcia pochówków podczas powojennych ekshumacji. Szczałki zostały ułożone w sposób uporządkowany wraz z butelkami, w których zamknięto kartki z danymi osobowymi ofiar. Niestety, papier uległ zniszczeniu - udało się odczytać tylko jedno imię: WANDA.

Skwer przed Bankiem Pod Orłami był także miejscem tymczasowego pochówku ofiar oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r.

* * *

Powstanie Warszawskie jest dziś tematem szeroko obecnym w przestrzeni publicznej. W Warszawie od 2004 r. funkcjonuje jego muzeum. Każdego roku 1 sierpnia, w całej Polsce i w wielu miejscach na świecie, organizowane są uroczystości upamiętniające wybuch walk, którym towarzyszą liczne koncerty, wystawy czy gry miejskie. Na mapie stolicy jest jednak miejsce, które nie jest do końca znane i kojarzone z warszawską irredentą. Jest nim Cmentarz Powstańców Warszawy na Woli, otwarty 29 listopada 1945 r.

W 1945 r., kiedy w miejscu przyszłego cmentarza rozpoczęto składanie doczesnych szczątek ofiar, trudno było mówić o podniosłej atmosferze. Przed komunistycznymi władzami rezydującymi w Warszawie stanął bardzo nagły i niebezpieczny problem pochowania setek tysięcy zwłok oraz prochów ludzi wymordowanych podczas Powstania, których nie można było grzebać na już istniejących cmentarzach.

Tymczasowe groby wypełniały ulice, place, kanały i podwórka budynków. Znaczna ich część została odsłonięta podczas nalotów, bombardowań i dalszych powstańczych potyczek. W drugiej połowie tego roku Biuro Odbudowy Stolicy ustaliło, że zwłoki będą składane w pobliżu parku im. gen. Józefa Sowińskiego na Woli.

Prochy i zamilczanie

Na wspomnianym obszarze, obejmującym w latach powojennych ponad 10 ha gruntu, aż do początku lat pięćdziesiątych XX wieku chowano szczątki ludzi, którzy stracili życie w okresie całej II wojny światowej. Jednak przytłaczająca ich część to ofiary samego Powstania, zarówno żołnierze, jak i – stanowiące najliczniejszą grupę – osoby cywilne. Wśród nich znajduje się przede wszystkim 50 tysięcy osób zamordowanych w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku na Woli, aczkolwiek pochowano tu również uczestników wojny 1939 r., batalii o stolicę w 1945 r., więźniów Pawiaka, Żydów pomordowanych na stadionie Skry, a nawet funkcjonariuszy milicji walczących po wojnie z podziemiem niepodległościowym.

Największy pogrzeb, zorganizowany przez Polski Czerwony Krzyż, miał miejsce latem 1946 r., kiedy to na wojskowych ciężarówkach przewieziono ponad sto trumien, w których złożono szczątki ok. 15 tysięcy osób, blisko 5 ton ludzkich prochów. Na miejscu stworzono kurhan, do którego je przesypano.

Łącznie na wolskim cmentarzu spoczywa ok. 104 tys. osób, których ciała i prochy pochowano w kurhanie oraz w 177 masowych mogiłach.

Wybitni architekci – prof. Romuald Gutt w części urbanistycznej oraz inżynier ogrodnik Alina Szoltz odpowiedzialna za zieleń – wykreowali pierwszy projekt nowej nekropolii. Koncepcja zakładała stworzenie miejsca pamięci wkomponowanego w przestrzeń parku. Pod koniec lat czterdziestych XX wieku rozpoczęto nawet wstępne prace zmierzające do realizacji tego planu. Niestety zdecydowanie negatywny stosunek PRL-owskich władz zarówno do Powstania Warszawskiego, jak i w ogóle do tego miejsca, sprawił, że nigdy nie doszło do jego wdrożenia.

Kolejne lata takiej polityki sprawiły, że cmentarz uległ rujnacji. Mimo popaździernikowej odwilży ciągle obowiązywał oficjalny zakaz stawiania nowych nagrobków i umieszczania na nich nazwisk poległych, nie wspominając już o pełnych informacjach ukazujących tragiczne tło powstania tego miejsca.

Czytaj artykuł Krzysztofa Pawluczuka *Nekropolia Powstania Warszawskiego* na portalu przystanekhistoria.pl

Zobacz:

- 82. rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego
- 82. rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego. Narodowy Dzień Pamięci Powstania Warszawskiego - 1 sierpnia: materiały IPN

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/245884,Naszym-obowiazkiem-jest-ich-odnalezc-i-godnie-pochowac.html>